

Robert Zimmer

PENSAR

La filosofia com a esport mental

Traducció d'Ignacio Iturralde Blanco

La Campana

Títol original: *Denksport Philosophie*
© 2015 dtv Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, Munic

1a edició: juny del 2016

© de la traducció: Ignacio Iturralde Blanco
© Edicions La Campana
Avenir, 49, baixos, 08021 Barcelona
Tel.: 93 453 16 65
info@lacampanaeditorial.com
www.lacampanaeditorial.com

Disseny de la coberta i contra: Zink comunicació
Il·lustració de la coberta: © Júlia Gaspar
Il·lustracions interiors: www.iconfinder.com i www.icons8.com

ISBN: 978-84-16457-35-9
Dipòsit legal: B. 10.461-2016
Fotocomposició: EdiGestió (Barcelona)
Imprès a Romanyà Valls. Capellades (Barcelona)

CAPÍTOL 1

Prospecte Breus instruccions d'ús per a aquest llibre

Agraeixo a Martin Morgenstern la revisió de diferents capítols i la seva bona disposició a supervisar de manera crítica la redacció del llibre.

ROBERT ZIMMER

Aquest llibre té unes instruccions d'ús perquè, en lloc de llegir-se, com es fa habitualment, el que cal és utilitzar-lo. És un llibre de filosofia, sí, però no és pas un assaig filosòfic. Tampoc és un llibre de text, encara que això no significa que no es pugui agafar i aprendre'n coses. Tanmateix, els plats del menú se'ls ha de combinar cadascú, és un self-service. Una advertència per a qui vulgui llegir aquest llibre com es fa normalment: aquí no hi ha cap ruta establerta, cap text continu que permeti una lectura que avanci des de la primera pàgina fins a la darrera.

En comptes d'això es proposa una oferta múltiple: un arsenal d'informacions, suggeriments i tasques o, en altres paraules, uns materials per fer pensar que, tot i estar ordenats d'una forma determinada, no segueixen cap pauta en la seva disposició.

Però no n'hi ha prou amb servir-se i consumir. «Gimnàstica mental» és un manual de servei tècnic que exigeix també una participació activa. Un hi entra com qui va al taller on espera trobar algunes eines i alguns materials de treball. Filosofar vol dir sempre «pensar per un mateix»; per tant, un vol conèixer pensaments, però també elaborar-ne de propis. No es vol només disposar de les instruccions de muntatge, sinó fins i tot realitzar alguna cosa per un mateix, com per exemple solucionar un problema. Qui filosofa sotmet a assaig i error totes les seves obres, tant les provatures com les definitives.

Que un llibre de filosofia sigui un manual de taller no hauria de sorprendre ningú. La filosofia està plena de problemes i preguntes sense resposta. Per a aquells per a qui pensar no és una càrrega sinó un plaer, per als qui estan interessats en l'enigma fonamental de l'existència humana i no només en els mots encreuats, aquests problemes són un repte esportiu desitjable. Qui entra al taller amb aquest llibre, ja s'ha embarcat en l'«esport filosòfic».

Però, ¿què es pot trobar en aquest taller de resolució de problemes lògics? Doncs una selecció, en cap cas exhaustiva, d'informacions sobre quins han estat els grans projectes de construcció que han ocupat els grans mestres de la filosofia, quins instruments han desenvolupat, què han sabut fer amb ells i quines peces de treball acabades i inacabades

ens han llegat. Pel que fa a l'exhaustivitat, no es planteja cap mena d'exigència: no es tracten tots els filòsofs rellevants, ni totes les teories importants, ni tan sols tots els problemes filosòfics. No és l'ambició d'aquest llibre cobrir tot el ventall de temes de la filosofia acadèmica. Fins i tot s'hi prescindeix de tots aquells instruments massa complexos, l'ús dels quals requereix no només una formació especial sinó també una llarga experiència.

Aquest llibre no es dirigeix als grans mestres artesans de la filosofia que tenen renom acadèmic, sinó als aficionats al bricolatge que volen fer un cop d'ull a la matèria de la filosofia i volen ocupar-se intentant resoldre un problema o un altre. Per això, s'ha procurat fer comprensibles els plànols de construcció, i proporcionar un conjunt d'eines útils i tangibles. Les instruccions d'ús s'han inclòs pel simple fet que són necessàries. Com en un taller, cadascú pot reunir els instruments necessaris pel seu compte i combinar-los. I els pot fer servir per a diverses tasques.

Això vol dir que el llibre es limita a uns pocs problemes filosòfics, però que són fonamentals. Proporciona informació de com s'han tractat en el curs de la història de la filosofia. I proporciona patrons per tractar-los un mateix: exercicis, trencaclosques i suggeriments per a l'intercanvi d'arguments.

Cadascun dels capítols del llibre es pot llegir de manera independent. L'ordre el determina el lector mateix. En

qualsevol cas, aquí trobareu una petita orientació de què hi podeu trobar:

Els primers capítols serveixen per fer un recorregut pel taller. Per als principiants, hi ha una breu introducció sobre què és en realitat la filosofia i de què tracta. Qui ja hi tingui experiència, pot saltar-se aquest capítol tranquil·lament.

Després d'això, la temàtica ja es fa més específica: ¿quins són els problemes que ens ocupen i, en definitiva, què se n'ha fet, al llarg de la història de la filosofia?

Abans que cada capítol se centri en un problema filosòfic bàsic, al capítol quart farem una ullada a l'època en què va començar tot i en què es va forjar la nostra comprensió de la filosofia: l'Antiguitat; més concretament, la filosofia grega clàssica. Tothom qui furga en les arrels històriques de la filosofia arriba a aquest mateix punt.

Per descomptat, el lector expert també pot saltar-se aquest capítol. Però si no ho fa, potser comprovarà amb sorpresa que poca cosa del que ens preocupa filosòficament avui en dia és realment nou i que encara transitem per les vies que van traçar els filòsofs grecs.

Amb això acaba el recorregut d'introducció. Ara el lector podrà entrar més decididament a abordar diversos conjunts de problemes. El capítol cinquè ofereix un curs accelerat sobre la caixa d'eines de la filosofia, és a dir, sobre les preguntes que resulten de tractar amb el llenguatge i la lògica.

Després vénen les parts més feixugues: ¿quin paper té Déu en la filosofia? (cap. 6); ¿quina imatge del món crea la filosofia? (cap. 7); ¿existeixen lleis universals que ens fan comprensible el que succeeix necessàriament, possiblement o només per atzar? (cap. 8); i, ¿què entén la gent, realment, quan diem que tenim consciència, esperit o, fins i tot, ànima? (cap. 9).

Els dos darrers capítols estan dedicats als problemes de l'acció humana. Com ja se sap, els animals no es pregunten si actuen de manera correcta o incorrecta, adequada o inadequada. Els homes sí. I quan això esdevé absolutament fonamental, la filosofia es presenta amb preguntes com: ¿què és la justícia? (cap. 10), o amb qüestions sobre els fonaments de la moral i les bases de la felicitat (cap. 11).

La distribució dels temes en els diferents capítols no sempre es correspon amb el que és habitual a l'ensenyament acadèmic d'aquestes disciplines filosòfiques. Correspon més aviat a la intuïció segons la qual certs temes van tan units com els òrgans d'un mateix cos. Si se n'extirpa algun i es posa en un altre lloc, la resta actua com si hagués patit una amputació. Això es podrà comprovar molt ràpidament: qualsevol part depèn d'alguna manera de tota la resta. Molt sovint hi ha qüestions d'una àrea temàtica que se superposen amb les d'una altra. Per aquest motiu a cada capítol hi ha remissions a d'altres. És molt recomanable que aneu

d'un lloc a un altre, com si navegússiu dins el llibre. No cal que abordeu els capítols en l'ordre en què els presentem. Simplement, trieu un tema que us interessi, i entreu-hi.

Cada capítol conté textos molt diferents: en primer lloc, aquells que proporcionen informació sobre filòsofs, conceptes filosòfics o temes filosòfics i, en segon lloc, els textos de treball que plantegen, per dir-ho així, els exercicis concrets per als qui tinguin ganes de fer gimnàstica mental. En aquest llibre no hi ha cap tractat extens. Cadascun dels textos és curt, concís i es pot encaixar amb altres que al lector li semblin apropiats, com si es tractés d'un maó.

De manera recurrent us anireu trobant amb textos del mateix tipus. N'hi ha tres d'encarregats de la transferència d'informació: primer de tot, cada capítol conté una breu «Introducció» al tema tractat; en segon lloc, en els textos amb l'encapçalament «Portal d'informació», us assabentareu de quins passos s'han fet en la filosofia en el transcurs del temps, i quina actitud han adoptat filòsofs importants respecte a un problema; i en tercer lloc, l'apartat «Per cert» proporciona una informació breu sobre un concepte –o més d'un–, una qüestió filosòfica, una obra o una persona. El que es penjarà «Al tauler de notes» no és tant una informació com una petita infusió concentrada que té per objecte estimular la reflexió: els filòsofs també formulen de tant en tant màximes molt bones.

Una peça central del llibre són els «jocs d'habilitat mental». Però atenció! La filosofia no és un passatemps. Tampoc és tan exacta com les matemàtiques. Tot i que de vegades també hi ha respostes clares a la filosofia, aquesta és l'excepció i no la regla. Abordar problemes filosòfics significa normalment trobar arguments bons o millors. També significa verificar la coherència lògica i la consistència d'un argument. Fins i tot, pot voler dir generar una pluja d'idees, intercanviar-ne de noves...

Per això en aquest llibre hi ha exercicis de naturalesa molt diversa: «El petit retrat filosòfic» pregunta pel nom d'un filòsof important; «El trencaclosques filosòfic» confronta el lector amb un problema filosòfic fonamental, davant del qual algun cop haurem de posar en marxa el generador d'alta potència del pensament. A «Avantatges i inconvenients» es tracten els millors arguments sobre qüestions menys fonamentals però més concretes, on els principis filosòfics topen de cap amb la dura realitat. La «Revisió lògica» és com una petita ITV filosòfica: aquí es comprova l'estat general de conducció lògica d'enunciats i conceptes. I, finalment, sota el títol «Pensa alguna cosa» s'exhorta el lector a deixar volar creativament la seva imaginació filosòfica. Com, en quin ordre i amb quin objectiu el lector es dedica als diversos blocs de text i a les tasques individuals, és cosa seva.

Qui no tingui paciència, pot anar directament al capítol 12. Allà trobarà totes les solucions i propostes de solució per a tots els exercicis.

Qui no sàpiga encara què és la filosofia i què pretén en realitat, pot passar al capítol 2.

Tipus de textos

Blocs informatius

PORTAL D'INFORMACIÓ

Informacions sobre el tema d'un capítol o un de general, estructurat en seccions curtes.

PER CERT

Informació breu sobre una persona destacada esmentada al text o sobre un tema igualment esmentat.

AL TAULER DE NOTES

Cites filosòfiques, intercalades, breus i precises, que escauen al tema corresponent.

Exercicis

EL TRENCACLOSQUES FILOSÒFIC

Un problema filosòfic tradicional, que ens farà aguditzar el sentit del qüestionament filosòfic.

PENSA ALGUNA COSA!

Un exercici reflexiu, que requereix imaginació constructiva.

EL PETIT RETRAT FILOSÒFIC

Es pregunta per un pensador conegut de la història de la filosofia.

REVISIÓ LÒGICA

Aquí es comprova la consistència lògica d'enunciats.

AVANTATGES I INCONVENIENTS

Aquí es proposa un problema i es busquen els millors arguments.